

## СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема: „Ценностно-ориентирани модели на взаимодействие в междуетническа образователна среда (1991-2016)“, разработена от Дафина Лъчезарова Пандин, под научното ръководство на проф., д-р Ирина Колева Колева, в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионална направление 3. 1. Социология, антропология и науки за културата („Етнология- Етнопсихологически модели в образованието“,

**Автор на становището:** Проф, д-р по психология Румяна Борисова Милкова- преподавател в ИСК при УНСС- гр. София

**E-mail:** milkovaru@abv.bg

**Моб. тел.:** 0895 553 401

Представеният ни за рецензиране дисертационен труд е насочен към изключително важен за съвременната етнология и свързаните с нея науки въпрос- този за изграждане на форми на поведение у обучаемите, чрез които се формират нови черти на етнотолерантност, приемане да другия, на различния по произход, религия, етнос, бит и култура.

Изследването се разпростира в един значим отрязък от време- цели 25 години, които са характерни с фундаментални промени на масовото съзнание и поведение на гражданите на Република България и, в частност, на подрастващите и юношите.

Представените документи включват: дисертационен труд с общ обем от 276 страници; автореферат; списък с публикации по изследваната тема и автобиография.

От прегледаните документи е видно, че докторантът е положил всички необходими изпити. Налице са и протоколите от заседанията на Катедра „Етнология“, от които е видно, кога е зачислена Дафина Пандин и кога е отчислена, с право на публична защита.

Публикациите включват пет материала, всички са по дисертационната тема. Публикувани са в престижни издания и чрез тях докторантът запознава научната общност у нас с проблематиката, която изследва.

Дисертацията е със следната структура: увод, три глави, заключение, използвана литература, библиография и списък с приложения. Към всяка глава има дискусия и използвана литература.

В увода Д. Пандин извежда актуалността на изследваната тема, насочва вниманието ни към рефлексивния подход, межкултурната

и рефлексивната компетентност, които се намират в пряка връзка с дигиталната компетентност.

В увода в логическа последователност са изведени целта на дисертационното изследване, пет основни задачи, предметът и обектът на етно-психологическото изследване и работната хипотеза. Към нея е формулирана и подкрепяща хипотеза.

**Уводът** завършва с изследователските методи, които се прилагат в изследването. Според нас, те са достатъчни, както на брой, така и по качество за реализация на поставените задачи и постигане на изследователската цел.

**Първа глава: „Етно-педагогическата рефлексия в системата на организираното предучилищно образование в България в периода 1991-2016 година (Ситуационен анализ)“.**

Направен е прецизен преглед на идейните проекти на организираното предучилищното образование- от първия проект, озаглавен „Детски свят“, до последните, по време, намерили място в Закона, приет през 2016 г. Прецизният анализ на всички проекти позволяват на докторанта да се запознае с водещи идеи, позиции, възгледи и практики, при реализацията на предучилищното образование у нас. Това дава и висока осведоменост и компетенции в изследваната проблематика.

По-нататък авторът се спира на въпросите за концепциите в системата на организираното предучилищно образование и програмите и учебните комплекти в системата на предучилищното образование.

Главата завършва с дискусия, в която се отбелязва, че извършеният ситуационен анализ извежда редица тенденции: по отношение на идейните проекти; по отношение на разгледаните програми, програмни системи и учебни комплекти, съответстващи на етапа на развитие на обществото.

**Втора глава: „Ценностно-ориентирани рефлексивни практики на взаимодействие в междуетническа образователна среда в България“**, ни насочва към същността на рефлексията на междуетническите взаимоотношения, необходимостта от рефлексивен подход в този вид взаимоотношения, ценностите и ценностните ориентации в личностен аспект на рефлексията.

Направен е много точен анализ на етно-психологическите маркери на ценностно-ориентираното поведение на детето в системата на организираното предучилищно образование.

Централно място в тази глава заема направеният SWOT анализ на документи и учебници, учебни помагала в системата на организирано предучилищно образование в България за периода

1991 г.- 2016 г. Визирани са целеполагащите концепции, основният понятиен апарат и са посочени рефлексивните основания.

В дискусиата към тази глава Дафина Пандин защитава позицията си, че компетентностно базираната (рефлексивна) ценностно-ориентирана политика на интеркултурно взаимодействие в условията на детската градина следва да акцентира на формиране и зачитане на ценностно-ориентирани поведенчески модели у всички адресати в образователния процес чрез разгръщане на феномена на рефлексия в четирите му аспекта: комуникативен, кооперативен, интелектуален, личностен.

**Третата глава: „Теренно етноложко изследване на рефлексивни ценностно-ориентирани модели на взаимодействие в междуетническа образователна среда (1991 г.-2016 г.)“.**

Изследването е реализирано в рамките на пет етапа, в строга последователност, като в последния етап е изготвен теоретико-емпиричен модел за приложение на рефлексивни ценностно-ориентирани модели на взаимодействие в междуетническа образователна среда в България.

Анкетирани са 73 респондента от различни региони на страната.

При запознаване с дисертационното изследване, автореферата и публикациите, литературния обзор, позоваването на наши и чужди автори, работещи в изследваната област, е видно, че Дафина Пандин, образно казано, е на „ти“ с тематиката, с въпросите, свързани с ценностно-ориентираните модели на взаимодействие в междуетническа образователна среда.

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Приносителите и значимостта на разработката за науката и практиката се заключават в следното: проведено е оригинално емпирично изследване, което позволява получаване на богат изследователски материал.

Категорично заявявам, че дисертацията и публикациите са собствено научно изследване. Стилът, езикът и използваният тезаурус са строго научни и са резултат от направеното обстойно дисертационно изследване. Направените изводи и препоръки са пряко свързани с дисертацията и напълно отговарят на анализа на получените резултати от практическото изследване.

Авторефератът строго следва структурата на дисертацията и отразява основните резултати, постигнати в изследването. Тук намирам и списъкът на публикациите, както и приносните моменти.

Приветствам автора на изследването, както и Многоуважаемия научен ръководител, без чиято компетентна помощ и ерудиция изследването нямаше да бъде така структурирано и завършено.

С най-голямо удоволствие бих приела една монография, посветена на този значим етнологичен и образователен проблем. Убедена съм, че екипът докторант-научен ръководител ще съумее да подготви труд, който, според мен, ще има значимо място в съвременната етнология и психология.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на правилника на СУ „Свети Климент Охридски“ за развитие на академичния състав.

Дисертационният труд показва, че докторантката Дафина Лъчезарова Пандин притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3. 1. Социология, антропология и науки за културата („Етнология-Етно- психологически модели в образованието“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, **убедено давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на членовете на Почитаемото научно жури да присъдят образователната и научна степен „Доктор“ на Дафина Лъчезарова Пандин, в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3. 1. Социология, антропология и науки за културата („Етнология-Етно-психологически модели в образованието“).

17. 01. 2025 г.

Изготвил становището:

Гр. София  
Милкова)

(Проф., д-р по психология Р.   
Милкова)